

RAJ (376) sb n

rąj, raj- (w tym 2 r. błędne znakowanie).

sg N rąj (46). ◇ G raju (109). ◇ D rajowi (1). ◇ A rąj (32). ◇ I raj(e)m (10). ◇ L raju (174). ◇ V raju (1). ◇ pl N raje (1). ◇ G raj(o)w (1). ◇ A raje (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XIX w.

1. Według tradycji Starego Testamentu ogród szczęśliwości, w którym przebywali Adam i Ewa do chwili popełnienia grzechu pierworodnego; *paradisus* Murm, Mymer¹, Mącz, Modrz, Vulg, Cn (213) : BierRaj 18v; OpecŻyw 18v; pyerwschy czlouyek adam sthworzon {wrayv} przez mathky y oczcza uyelkyey nyeuynnoszczy PatKaz II 72, 69; bo adam z rayu, luciper z nyeba zgrzeżywży upadly PatKaz III 146; Murm [207]; Mymer¹ 43; powiedaią iżby to drzewo [aloes] z Raiu tą rzeką przyplýwało, Abowiem żadny Człowiek niewidział obyczaiu á miełtca iako á gdzieby rosło FalZioł III 2d; wzakonye stogi Sthworzil prawi pan bog czlowyeka wrayv LibMal 1554/190v; Myłać y Yewá w Ráyu wczym przebyerác/ y ná rozumyeć yey nye łchodziło [...] á yednák łye złego á łzkodliwego owocu yęłá KromRozm I N2, O2; KromRozm II m4v; A ták vmiey [stara pani] pánnie rádcić wiernie/ [...] Pámiętiáiąc co bog iełt powiedział/ Gdy z Adámem ielzče w Ráiu łiedział BielKom G4; SeklPieś 15v, 30v, 31; KrowObr 225; Pan Bog [...] Gdy w Ráiu raczył łtworzyć nędznego człowieká. Włzytki cnoty pocżciwe raczył był w nim łpráwić. RejWiz 36v, 45, 86 [2 r.], 133, 177, 194v, Cc8; Adam łlepym po grzechu zołtał/ gdy łye po Ráiu iáko łlepy błákał OrzList cv; A [Bóg] wyrzuciłwży ie [Adama i Ewę] oładził przed Ráiem rołkofzy Anioły BielKron 2; RAY po Żydowłku Gan eden/ wykłáda łie mieyłce rołkofzy/ ktory ludźie vczeni wykłádaią rozmáicie być: iedni na łziemi drudzy na niebie/ drudzy w miernym mieyłcu pod obłoki. Święte píłmo kłádzie gi być ná włchod łłóncá miedzy rzekami [...] ále Ray nie wiadomy nikomu. BielKron 466; Mizerni żydowie/ nábiáli też o Ráiu w Tálmućie BielKron 466v, 1v [4 r.], 2, 2v, 266v, 466 [4 r.], 466v [2 r.]; Paradišus, Piękný wełoły gay/ ład/ ray/ ogród/ też miałto w Syriey nie daleko od Dámáłzku Mącz 276d; Izałz to nie iełt owoc łmiertelny/ ktorego vkułili rodzicy náłzy w Ráiu/ á pomárli łą? SarnUzn H6, G8v; [nieprzyjaciel nasz czart] ielzče w Ráiu pokáłł przodki náłze RejAp 100, 1v, 100, 110v, Ee4v; A gdyż vmárł [Adam] przez grzech ktory vczynił przeciw przykazániu boże^{mu} łtrácił ray/ włzytek rodzaj ludzki po nim. HistRzym 75; Bo pirwłzy człowiek on Adam w Ráiu łtworzon był włzytek ná podobiełłtwo y ná kłtałł Páná łwe^{go} RejPos 100v, 2, 13v, 15v [2 r.], 16, 17 (34); Grzech iáko złý był y łtráłzliwy rodzićom pirwłzym náłzym w ráiu. BiałKaz A4v; KuczłKat 375; przyrodzenie człowiecze przykłonne iełłth ku boiáłzni ielzče z onego przełłtráchu w Ráiu przodká náłzega RejZwierc 78v, 1v, 10 [2 r.]; ten grzełzy/ kto dobrych rzeczý nie dobrze vżywa. Dobreć było y ono iáblko ktorego Adam w Ráiu vkułił: leć że to przeciw rołkazániu Bożemu vczynił/ hániełłnie zgrzełzył WujJud 197; Napirwłzym káznodzyeią w Ráyu był łam Pan Bog RejPosRozpr c; Adam z Ewą żoną łwą/ chodząc przedtým nágo w ráiu: pocżłi potým wygnáni bęđąc z ráiu/ chodźić w łkorách/ ktorymi ie Bog przyodział. CzechRozm 39, 222; KarnNap A4, F2; ModrzBaz 37; iákoby rzekł [Bóg]: nędzni ludźie/ chcieliłłcie być Bogámi/ á czártáłłcie połłłucháli/ poznayćie teras nędzę łwoię/ złe ćierpiąc/ gdyłłcie dobrego wytrwáć niemołłgi. Y zámknáł Ray SkarŻyw 262, 257, 259 marg, 260 [5 r.], 262, 263, 268; MWilłHist E3, E3v, F4; on pirwłzy człowiek/ łákomłłtwem á chćiwołłcią łwą/ niechćiał Bogá w ráiu CzechEp 206, 185, 186, 206

[2 r.], 257, 261 (12); *WerGośc* 207; *WerKaz* 279; 283; człowiek [...] przykazanie prześląpił/ bowiem owocu w Ráiu z drzewá vkuśił. *ArtKanc* D17v, A16v, D19, L7v, N17, P6, T4; Adam z gliny przed ráiem (práwiony)/ Ewá z kości Adámowey w ráiu vczyniona. *LatHar* 667, 55, 395, 580; *KołakSzczęśł* C4v; Iáko ná początku dyabeł zabił człowieka/ rádząc ná grzech/ y wywodząc z ráiu. *WujNT* 342; w ráiu pierwey niewiáftá od (zátáná) zwiedziona bylá *WujNT* 740, 64, 471; Bog rzekł do pierwszego w Ráiu człowieka/ ze w poćie czołá twego bédziefz pożywał chlebá twego *WysKaz* 24, 34; *PowodPr* 11; A to co nam piérwzy człek iefcze w Ráiu (práwił)/ Ze nas był do niewoléy (zátáná) przypráwił *SiebRozmyśl* A2v; Máła rzecz bylá iábłko w ráiu/ dáleko lepzych owocow mieli doftátek/ ále ten fię zdał im być nájmácznieyfzy ktory był zákazány. *SkarKaz* 121a; [Y náładził Iehowá Bog (marg) Albo ray ále to słowo iuż ftáre (-) w Edenie ná wíchod *BudBib Gen* 2/8 (Linde); *UrsinGramm* 126].

W porównaniu (1): Wnidá do láźniéy: á gośpodarz miły Chodzi/ by w ráiu/ nie zákrywfy żyły. *KochFr* 23.

Zwrot: »wycnác (a. wyganiać), wypędzić, wyrzucić, wycnany, wypędzony, wyrzucony z raju« [szyk zmienny] (16:5:1:6:2:1): yadam zyewá [...] uypádeny tudzyefz zrayu prze nyeposluszensthwo *PatKaz* II 25, 29v, 33; barzo plakaly adam y eua dla nádze na ktorá byl{y} wycnany z rayu *PatKaz* III 99v; *WróbZółt* tt2v; pan bog czlowyeka zrayv vipádzil *LibMal* 1554/191; BOg iáko then ktory nie rad grzechu nigdy widzi/ Kazał z Ráiu wycnác gwałthem onych dwoie ludzi *MrowPieś* 122; *BibRadz Gen* 3 arg; *BielKron* 2 [2 r.], 3, 462v; *RejAp* 188; Pan Bog zá (práwiedliwym) gniewem (fwoim) wypędzić raczył one^{go} nędznego człowieka z Ráiu *RejPos* 149v, 86, 232v; *KuczbKat* 375; *RejZwierc* 10; *CzechRozm* 39; dla pokármu y nieposłufzeńftwá Iádam iefz z ráiu wyrzucony *SkarŻyw* 393, 262 [3 r.], 264, 393 marg; *CzechEp* 206; *ArtKanc* I3v, N11v; *LatHar* 668; *WysKaz* 33, 34.

Wyrażenie: »raj ziemski« [szyk 5:3] (8): A co fię tycze o Enochu aby miał być w ziemfkim Ráiu/ o tym piéma nie máłz *BielKron* 466v, 466, 466v, 472v; Ale iáko czytamy o onym zyemfkim Ráiu w ktorym były y ty rzeki widome *RejAp* 188, 188, Ff; Nie mowi o ráiu ziemfkim: bo dużá krom ciáłá/ w ciełefnym fię ogrodzie y (ládách) y owocách nie kocha. *SkarKaz* 635a.

Przen (25) : (marg) Zálecenie tey Pánný z Doktorow świętych. (-) Ten iá nazywa Krolowá/ [...] ow Pániá [...] on záfię ráiem rozumnym/ niebem drugim/ Kościołem Bożym żywym/ iáko Chryzoftom de Annunci. *LatHar* 478.

raj czego (1): [św. Józef] wychowywał namilfze pácholátko/ rękómá ná iego żywność z miłá mátká robiąc/ á w onym Ráiu czyłtości y towarzysztwie pánieńfkim/ y wprzymońci Bogá wcielonego mielzkáiąc. *SkarŻyw* 244.

a) Miejsce (rzadko czas) najwyższego szczęścia na ziemi, zwłaszcza kraina piękna i obfitująca we wszelakie dobra (23) : Bo iáko znam muśifz być nie z náłzego kráiu/ Bo iefliże nie z niebá/ tedy pewnie z Ráiu. *RejWiz* 85, 77v; y inych rzeczy [tj. różnych bogactw] nie wyliczonych tám ten Kray w łobie ma/ ták iż iefli Ray gdzie ná ziemi iefz/ tedy tám muśi być *BielKron* 445, 283, 445; [młodość jest jako wiosna] wlyzthko fię około nas (mieie)/ wlyzthko fię zda rowno [...] owa Ray fię widzi/ przeciwko inemu czáfu. *GórnDworz* H6, P4; *GostGosp* 2; Włofka Ziemiá wćiechą á ráiem fię bydź wlyzthkim zda. *GostGospSieb* +3v; Niewolnicam w káżdym kráiu Zle/ by ich wniół y do ráiu. *GórnTroas* 56; KTo mi wiary dáć niechce/ day ia oku (fwe)mu/ A przypátrż fię (f)tworzeniu pilnie ták pięknemu: [...] Anyołowi

podobna bárziewy niz człowieku. Ray tám gdzie oná siedzi *KochFrag* 25; POkoy role vpráwia/ pokoy ray nápoły *RybGęśli* Bv; Iuż Ameryká/ iuż y Mágelláná/ Smiálym Hiłzpanom morzem doiechána/ Szczeńśliwe wyłpy on Boháterłki ray/ Wie onim náłz kray. *KlonFlis* D2v; *RybWit* Cv; [Ray to mnimáją być kędy ktho ma myeyłce roskółne bez prace *BielKron* 1551 F2 (*Linde*)].

W porównaniach (5): *BierEz* Q2v; Iełtechmy náłz miły panie z zydowskiego kraiu A z ziemie barzo obfitey nie inak by z raiu *RejJóz* M2v; Przybieglá drugá páni [...] Znáć było iż ná wielkich gdzyeś łpráwach bywálá. Bo y vbior y kftály inákłzgego kráiu/ By też miálá krolewná być iście y z ráiu. *RejWiz* 32v; Náđ thá też rzeká miálto Achás iełt [...] tám kráiná rołkółzna iáko Ray *BielKron* 431; obrał łobie Lot polá ku Sodomie idące náđ Iordanem/ piękną bárzo łtronę/ iáko Ray iaki *SkarŻyw* 284.

Wyrażenie: »raj ziemski« (4): A to mieyłce co widzílz/ to iełt on Ray zyemłki/ Ktory łobie ku łwey czći łpráwił Pan niebiełki. *RejWiz* 178v, 179v, Dd2; [*książę węgierskie*] Dopiero ná onych miłych obrokách bogomyłłności/ y łwiętych rozmow y przykłáđow cnot dołkonáłyłch/ w Greckich y Łáćinłkich ołobách ochłóđzony: práwie tam dułżę łwoię y ray ziemłki náłáłł. *SkarŻyw* 354.

2. Miejsce przebywania zbawionych dusz zmarłych, kraina wiecznej szczęśliwości, niebo; szczęście wieczne; paradysus *PolAnt*, *Vulg* (156) :

a. W judaizmie i chrześcijaństwie (153) : Iezus miły nawiędzá w raiu oytce łwięte powtoré. *OpecŻyw* 166v; bo ij my/ byłmy cie [*Boga*] byli nierozgniewali/ z dułłá ij łcialem w raiu bylibyłmy ołtawienij. *OpecŻyw* 179v, [162]v, 172v, 173v; *OpecŻywSandR* 5v; arczybyłkup ktoremu łyá vkazouala czáłto panna marya y dala yemu zrayu komzá y odzyenyne kaplanłkye tak mouy *PatKaz I* 11; *PatKaz III* 100; *TarDuch* D3; Ity też chłopie rataiu/ pytaż łię drogy doraiu. *SeklKat* A4v; Tę iego powieść pocwierdził Biłkup/ Hiłtoriá łotra do raiu przyprowadzonego *MurzHist* S4; thu bęđzye o tym łpráwá/ iáko on młóđzyeniec zábłákwłszy łie przyłzedł áż ku Ráiowi *RejWiz* 176; Ale Ray iełt káđdego/ kto tu s łwiátá tego/ Zeydzye w wierney náđzyei/ w łáłce Páná łwego. *RejWiz* 194, A7v, A8, 194 [2 r.]; *BibRadz* 2.Cor 12/4; łwięty Augułtyn Ray tylko mieni być duchownym *BielKron* 466v, 3v, 19, 466v [6 r.]; *RejAp* 19, 20v [4 r.], 188; Vbogi ktory náłázł łkarb/ iełtci Kryłtus ktory odzierzáł ray nie dla łiebie/ ále dla włzyłtkich ktorzy go miłuiá. *HistRzym* 90, 40, 69, 75 [3 r.], 87, [89]v; Ray tu známionuie byćie álbo żywot wieczny s Kryłtułem: co iełt rádość/ wefełe/ y nawyłżłze łzczęśłcie *GrzegŚm* 41; ład álbo Ray Boży/ známionuie Krolełtwo Boże y żywot wieczny/ w kthorym drzewo żywota iełt Pan náłz Iezus Kryłtus vkrzyżowány. *GrzegŚm* 41, 41 [3 r.]; *CzechRozm* 120v; Ray iáko zamek ná mięłżkńanie człeku vczyniony. *SkarŻyw* A5, 52, 126 [2 r.], 260 [2 r.], [286], 532; *MWilłHist* F3; *CzechEp* 99; włzyłcy przez ten ogniłty á obrotny miecz przed Ráiem od Páná BOga záwiefzony/ iáko o tym w piłmie czytamy przebyć mułżá *ReszList* 151; *GrabowSet* R, T2; przeniešionego do Ráiu Eliałzá/ o dwoiákiego Duchá iego/ prošł Elizeułz *LatHar* 365, +9, 249, 326, 599; Kto ma vcho/ niech łłucha co Duch mowi košćiołom/ Zwyćiężcy dam ieść z drzewá żywotá/ ktore iełt w ráiu Bogá moiego. *WujNT Apoc* 2/7, 2.Cor 12/4; Drudzy/ wierząc iż do Ráiu przeniešenie byđż ma/ wátpiá iešłi ten Ray tu ná źiemii/ czlyi ná niebie. *PowodPr* 35, 35; áby káđdy wiedział/ iż chrzełt náłz zámknione grzechem pierwłzgego Iádámá niebo nam wraca/ y lepłzy ray otwarza *SkarKaz* 516b, 119a, 161a [3 r.], 635a [2 r.], Oooo2b.

W przekładach i nawiązaniach do Luc 23/43 (34): *BierRaj* 18v; Ach moy mily fynu/ ku lotrowi mowifs/ dziś femną będziefz w raiu *OpecŻyw* 145v, 145 [2 r.]; *TarDuch* D4v; *KrowObr* 57v, 77v [3 r.]; *BielKron* 466v; Doftąpił by powoli/ prącego zwyczáiu: Wftąpił by ták s Kryftufem/ iáko Lotr do Ráiu. *BielKronCies* 477; *GrzegŚm* 39, 34 [3 r.], 38, 39, 40, 42; *BudNT Luc* 23/43; Tobie fię z Lotrem ná krzyżu vkarzam. Dziś cię w mym raiu z świętymi popifzę. *SkarŻyw* 203b, 195; Day mi to/ żebym z Piotrem za grzechy moje przyftoynie płakał/ á z Mágdaleną dołkonále ciebie miłował/ á z Lotrem w niebiełkim Ráiu ná wieki ná twarz twoię pogłádał. *LatHar* 243, 29, 282, 294, 653, 726; *WujNT Luc* 23/43, s. 292, 403; *SiebRozmysł* D4v; *SkarKaz* 635a; Przez śmierć/ przez krwawą rolą w tym tu obcy^m kráiu/ Ciśniemy fię do ciebie/ zá łotrem do ráiu. *KlonWor* 82.

W przeciwstawieniach: »ciemnica, ciemności, męki piekielne, otchłań piekielna ... raj« (4): Y vkázal fie teěž tam Moijżéfz/ z otchlanij piekielneé/ a Elijáfz z raiu rozmáwiaiątz s panem Iezufem *OpecŻyw* [57]; oytce fwięteé s ciemności wywodłfy/ a do raiu ié doprowadziwłfy/ rano bardzo dnia niedzielného/ [...] przyfłła ona przenáfwiętfłá dułfa ku grobu do ciała *OpecŻyw* 163; *MWilkHist* E3, E3v.

Zwroty: »iść (a. pość, a. przyść, a. wniść) do raju, w raj« (5:1): PAn Iezus [...] pośledl z wielką wielkością fwiętych anilow [!] do raiu. *OpecŻyw* 167; Przetoż vczyńmy [...] vczyńki miłofierne/ iálmuzny obfite/ á przytym modlitwy nabożne ábyfmy po tym żywoćie przyfzli do ráiu *HistRzym* 91v; Amen ták Bog day/ byfmy pozłli wżyfcy w ray *SkarŻywBog* 358; *ReszList* 151; [niech się żaden nie zwodzi przykładem] żeby ták profto miał iść do ráiu bez pokuty *WujNT* 292, 293.

»wwieść (a. przywieść) do raju« (3): *RejWiz* A7v; O iáko dziękował Philippowi świętemu/ ifz go przywiodł do rzeki wody żywey/ do ochłody dułzney y prącego ráiu/ w którym wżyfki pociechy fwoie niebiełkie náleść mogł. *SkarŻyw* 384; On grzechy náfze niośł z krzyżem [...] chcąc nas wwieść do Ráiu z kąd nas wygnano. *ArtKanc* D17v.

»wziąć, wzięty do raju« [szyk zmienny] (2:2): Vprzedzi teěž Sądny dzień y Heliafz Prorok ktorego Piłmo powiáda wzięł Bog w ognińtym wozie do Ráiu od obliczności ludzkiej *BielKron* 467, 3v marg; [do Orszuli:] Czyliś do Ráiu wziętá? *KochTr* 10; Y według twey obietnice Wyprowadź nas z tey ciemnice. Weź nas do ráiu wiecznego Kroleftwá twego świętego. *MWilkHist* E3.

»(za)prowadzić, wprowadzony do raju« (3:1): *SkarŻyw* 125, 260; Miáchále [!] Hufcow niebiełkich Hetmánie. Pobierz te święte Proroki Prowadźże do Ráiu wżyfki. *MWilkHist* F3v, G2.

Wyrażenia: »raj niebieski« [szyk 2:2] (4): dułzá twoiá/ zbáwienia y wefela wielkiego w ráiu niebiełkim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie [lege: używie] *KarnNap* Fv; (marg) Cze^{mu} P. Bog pociechy czálem odeymuie. (–) dla tego ábyfmy płáčliwego pádołu światá tego/ zá niebiełki ray fobie niepoczytáli *LatHar* 240, 243, 584.

»raj (pełny) rozkoszy, rozkoszny« [szyk 7:1] (5:3): A to iey [duszy] Ray rołkołzny/ iz ielt w ręce Bożey/ A przed żadnym fie ftráchem iuż nigdy nie trwoży. *RejWiz* 194; dáiemy w ten czás znác/ że ielt iedná nátura/ ieden on Ray rołkołzny pełny/ ktorých áni oko widziáło/ áni vcho fłyłzáło *SarnUzn* B5; To wiárá moiá/ ifz mię wprowadzi Pan moy do łožnice czyłstey/ y Ráiu rołkołzy fwoich. *SkarŻyw* 125, 125, 207, 259; *LatHar* 291; *WysKaz* 33.

»raj wieczny« (2): Swym wybranym ray wieczny da A wam mąk piekielnych przyda. *MWilKHist* E3v, E3.

Szeregi: »raj i krolestwo niebieskie« (1): Pan Bog [...] y łotrowi ná krzyżu zaráz ray y krolestwo niebiełkie obiecał. *SkarKaz* 3b.

»ogrod i raj« (1): Y rzecze mu [*pacholęciu*] święta Dorotá. Nieśi to [*róże i jabłka*] Theophilowi/ á powiedz: owo małz ocoś mię prosił/ z ogroda y ráiu Páná mego. y ztym łchylł łzyię łwoię pod miecz *SkarŻyw* 126.

»raj, (i, to jest) niebo« [*szyk 3:1*] (4): Páweł S. przy návrocenyu łwym záchwycon yeft do ráyu y do trzeciego nyebá *KromRozm II* h; Ták Páweł zowie Ráiem y trzecim niebem zacne á wyłokie obiáwienie táiemnic rołkołznych Bołkich *GrzegŚm* 41; *SkarKaz* 245a, 635a.

»raj tak też i piekło« (1): IAKo Ray ieft mieyłce zákryte od obliczności ludzkiej/ ták też y Piekło *BielKron* 466v.

»raj i (albo) wesele« (2): gdyś w mię wwierzył/ weźmiełz żywot wieczny po twych łmętkach/ boleściach/ y śmierci/ Ray álbo wesele *GrzegŚm* 40; [*św. Teofil*] rowná z innymi męczeńłtwá y wyznánia zapłátę odniosł/ Ray y wesele Páná y Bogá náłzega *SkarŻyw* 127.

Przen (3) : Abowiem iako ieft ray ofobliwy od Páná Bogá dáný/ poznác Páná Iezu Kryftá wkrzyżowanego/ ták też ieft dar niemnieyłzy/ poznác [...] przeciwniká Bożego Antykryftá *KrowObr* 50v; Ia mądrosć iełtem iáko przekop z rzeki wywiedziony. Iako przekop wody wełzłám do ráiu. Y rzekłám/ Odwilżę známienity ogrod moy *BudBib Eccli* 24/36 [41].

Szereg: »raj i niebo« (1): iulz tám ray y niebo gdzie trzeći był Chryftus w żywoćie Máryey miedzy nimi [*Józefem i Maryją*]. *SkarŻyw* 243.

b. *W islamie* (3) : w kthorym Ráiu [*tureckim*] ná iáką potrawę kto pomyłli/ táká mu będzie daná do łytości *BielKron* 260v, 260v; żadney boiáźni śmierci v nich [*u Turków*] niemałz/ bo they wiáry błázeńłkiej łą/ iżby mieli po śmierci w ráiu s pięknyimi pannami rołkołz mieć *BielSpr* 52v.

3. *Wyrażenie*: »Raj duszny« = *zbiór modlitw, modlitewnik* (2) :

Szereg: »raje duszne albo (i) hortulusy« [*szyk 1:1*] (2): Nie zániechály łię też do końcá y Ráie dułzne/ álbo Hortulusy łtáre/ ále z wyborem: áby y ná tych tu modlitwách tobie nie łchodźiło *LatHar* +7v; Pozdrawiánie nabożne Páná IEzufá. (*marg*) Z Hortulusow y Ráiów dułznych łtárych (-). *LatHar* 221.

4. *n-loc Nazwa miejscowości* (5) : [*posyłali pacholki od jednego do drugiego dworzanina*] dáruiąc im cedułi: temu ná 50. temu ná 30. temu ná 10/ [...] beczek owłá: á káždy miał łłác poń/ do dworu páńłkiego tuż nád Wilnem/ kthory Ráyem zowá. *GórnDworz* S5v; Przyiechał pirwłzy do Ráiu pyta/ gdzie owies rozdáią *GórnDworz* S5v, S5v [3 r.].

Synonim: **2. niebo.**